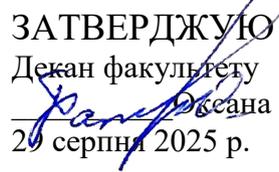

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ»

Факультет соціо-психологічної діяльності, реабілітації та професійної освіти
Кафедра психології, реабілітації та адаптації

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету

Олесана ПАЛИЛЮЛЬКО
29 серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА
ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА ПСИХОЛОГІЯ

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень
освітньо-професійна програма	Професійна освіта (Цифрові технології)
шифр і назва галузі знань	01 Освіта / Педагогіка
шифр і назва спеціальності	015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)
назва спеціалізації	015.39 Цифрові технології
мова викладання	Українська

м. Кам'янець-Подільський
2025 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

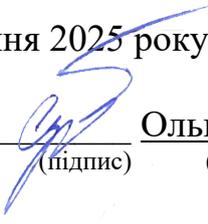
*Навчально-реабілітаційним закладом вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Столяренко О. Б., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології, реабілітації та адаптації

Робоча програма обговорена та схвалена на засіданні кафедри психології, реабілітації та адаптації

Протокол № 1 від 28 серпня 2025 року

В.о. завідувача кафедри Ольга СТОЛЯРЕНКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

28 серпня 2025 року

1. Мета освітнього компонента

1.1. Мета вивчення ОК: формування у здобувачів вищої освіти необхідних для майбутньої професійної діяльності теоретичних знань про сутність, структуру ділового етикету в організації та його значенні в упорядкуванні міжособистісних і професійних взаємин; розкриття сутності ділового спілкування як складного процесу, що сприяє побудові ефективної професійної та міжособистісної комунікації; засвоєння еталонів професійної етики; набуття здобувачами вищої освіти здатності переконливо відстоювати власні моральні принципи; формування усвідомлення значення високого рівня розвитку культури поведінки та професійної етики у професійній діяльності; формування умінь практично використовувати отримані знання у подальшій професійній діяльності.

1.2. Компетентності, яких набувають здобувачі вищої освіти в процесі вивчення ОК:

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в професійній освіті, що передбачає застосування певних теорій і методів педагогічної науки та інших наук відповідно до спеціалізації і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності	К 08. Здатність працювати в команді. К 12. Здатність застосовувати освітні теорії та методології у педагогічній діяльності. К 15. Здатність спрямовувати здобувачів освіти на прогрес і досягнення.

1.3. Програмні результати навчання:

Програмні результати навчання	<p>ПР 04. Розуміти особливості комунікації, взаємодії та співпраці в міжнародному культурному та професійному контекстах.</p> <p>ПР 10. Знати основи психології, педагогіки, а також фундаментальних і прикладних наук (відповідно до спеціалізації) на рівні, необхідному для досягнення інших результатів навчання, передбачених цим стандартом та освітньою програмою.</p> <p>ПР 11. Володіти психолого-педагогічним інструментарієм організації освітнього процесу, уміти проектувати і реалізувати навчальні/розвивальні проекти.</p> <p>ПР 14. Володіти навичками стимулювання пізнавального інтересу, мотивації до навчання, професійного самовизначення та саморозвитку здобувачів освіти.</p> <p>ПР 20. Емпатійно взаємодіяти, відповідати за прийняття рішень в межах своєї компетенції, дотримуватися стандартів професійної етики.</p>
--------------------------------------	--

2. Опис освітнього компонента

1. Найменування показників:

- 1.1. Кількість кредитів – 3
- 1.2. Загальна кількість годин – 90
- 1.3. Кількість модулів – 1
- 1.4. Кількість змістових модулів – 1
- 1.5. Індивідуальне науково-дослідне завдання (назва)

2. Характеристика освітнього компонента:

- 2.1. Форма навчання – *очна (денна), заочна.*
- 2.2. Статус ОК (обов'язковий/самостійного вибору) – *обов'язковий ОК загальної підготовки.*
- 2.3. Передумови для вивчення ОК (перелік ОК, які мають бути вивчені раніше, перелік раніше здобутих результатів навчання) – ОК 05 Правознавство, ОК 07 Філософія, ОК 13 Вступ до спеціальності, ОК 14 Основи психології та педагогіки, ОК 21 Основи освітнього менеджменту.
 ПР 01. Уміти використовувати інструменти демократичної правової держави в професійній та громадській діяльності, приймати рішення на підставі релевантних даних та сформованих ціннісних орієнтирів.
 ПР 02. Володіти інформацією чинних нормативно-правових документів, законодавства, галузевих стандартів професійної діяльності в установах, на виробництвах, організаціях галузі/сфери (відповідно до спеціалізації).
 ПР 03. Аналізувати суспільно й особистісно значущі світоглядні проблеми, усвідомлювати цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України.
 ПР 05. Володіти культурою мовлення, обирати оптимальну комунікаційну стратегію у спілкуванні з групами та окремими особами.
 ПР 07. Аналізувати та оцінювати ризики, проблеми у професійній діяльності й обирати ефективні шляхи їх вирішення.
 ПР 08. Самостійно планувати й організовувати власну професійну діяльність і діяльність здобувачів освіти і підлеглих.
 ПР 10. Знати основи психології, педагогіки, а також фундаментальних і прикладних наук (відповідно до спеціалізації) на рівні, необхідному для досягнення інших результатів навчання, передбачених стандартом та освітньою програмою.
 ПР 11. Володіти психолого-педагогічним інструментарієм організації освітнього процесу, уміти проектувати і реалізувати навчальні/розвивальні проекти.
 ПР 14. Володіти навичками стимулювання пізнавального інтересу, мотивації до навчання, професійного самовизначення та саморозвитку здобувачів освіти.
 ПР 20. Емпатійно взаємодіяти, відповідати за прийняття рішень в межах своєї компетенції, дотримуватися стандартів професійної етики.
 ПР 23. Розуміти соціально-економічні процеси, що відбуваються в Україні та світі, мати навички ефективного господарювання.

ПР 24. Володіти основами управління персоналом і ресурсами, навичками планування, контролю, звітності на виробництвах, в установах, організаціях галузі/сфери.

ПР 25. Забезпечувати рівні можливості і дотримуватися принципів гендерного паритету у професійній діяльності.

3. Обсяг освітнього компонента

3.2. Інформаційний обсяг освітнього компонента

Змістовий модуль 1. Професійна етика і психологія

Тема 1. Професійна етика: виникнення та призначення в суспільстві.

Історія та умови виникнення етики. Поняття загальної етики. Професійна діяльність, об'єктом якої виступають живі люди, утворює складну систему взаємоперехідних, взаємозумовлених моральних стосунків. Морально-професійні норми. Витоки професійної етики. Морально-професійні норми, професійно-етичні кодекси. Етика відповідальності.

Тема 2. Предмет та моральні основи професійної етики як прикладної.

Предмет професійної етики як прикладної. Моральні основи регуляції професійної діяльності. Об'єкт вивчення професійної етики. Корпоративна культура як система моделей професійної поведінки співробітників організації та її керівництва, які сформувалися у процесі адаптації до зовнішнього середовища задля внутрішньої інтеграції колективу організації.

Тема 3. Свобода як моральна цінність людського життя. Проблеми свободи творчості і свободи совісті.

Поняття моральної свободи. Свобода морального вибору. Свобода совісті та свобода творчості. Моральні цінності. Моральна свобода. Свобода людини передбачає (поряд зі свободою волі) також обмеження власного свавілля, визнання прав інших людей, дотримання справедливості по відношенню до них, сприяння їх благу.

Тема 4. Вибір професії – моральна проблема. професійний та корпоративний кодекси.

Визначення понять «професія», «спеціальність», «фах», «праця». Професійна адаптація. Трудовий колектив. Правила поведінки при прийомі на роботу. Професійний конфлікт. Трудова мотивація. Робота як джерело стресу. Поняття безробіття.

Тема 5. Соціальні ідеали та моральні принципи

Моральні цінності в сучасному світі. Основні цінності сучасної демократії. Моральні цінності. Цінності (цінності справжнього, високого мистецтва, цінності історії й культури) визначають сенс існування людини, творять і відроджують її. Громадянство і громадянськість. Компетентність і відповідальність.

Тема 6. Сучасні наукові уявлення про професійне становлення фахівця.

Сутність та етапи професійного становлення. Професійне самовизначення особистості та його етапи. Складові та чинники професійного становлення.

Тема 7. Особливості професійного становлення менеджерів.

Вимоги та специфіка діяльності менеджера. Особливості професійного становлення менеджерів. Управління визначається як комплекс необхідних заходів впливу на групу, суспільство чи його окремі ланки з метою їх упорядкування, зберігання якісної специфіки, удосконалення та розвитку. Управлінські функції поділяються за чотирма основними категоріями: діяльнісно-адміністративні, кадрові, виробничо-технологічні, похідні.

Тема 8. Індивідуально-типологічні особливості особистості у професійній діяльності.

Професійна діяльність – предмет психологічного вивчення. Індивідуальні особливості особистості у професійній діяльності. Динаміка працездатності і характеристика її фаз.

Тема 9. Психологічні умови розвитку особисті майбутнього кваліфікованого робітника для повоєнного відновлення України.

Індивідуальність та індивідуальний стиль діяльності майбутніх кваліфікованих робітників. Самооцінка суб'єктів освітнього процесу та вплив її на усвідомлення особливості своєї діяльності. Активізація мислення суб'єктів освітнього процесу, як умова прояву їх індивідуальних особливостей. Можливості педагогічних працівників у дослідженні особистості суб'єктів освітнього процесу в контексті повоєнного відновлення України.

Тема 10. Етичні та психологічні засади ділових відносин

Етико-психологічні основи відносин керівника і підлеглих. Етико-психологічні засади відносин з колегами. Гендерні засади ділових відносин в організації. Національні особливості ділових відносин з представниками різних країн світу.

Тема 11. Гендер і ринок праці

Різниця в оплаті праці між жінками і чоловіками. Вертикальна гендерна сегрегація. Захист жінок державою на ринку праці. Час як ресурс або закріплена за жінками домашня робота. Гендерна дискримінація на ринку праці на прикладі сексуальних домагань.

Тема 12. Аргументи та робоче становище в контексті гендерних питань та ринку праці

Типово «чоловіча» робота та ринок праці. Аргументи щодо більш активного залучення жінок до великого бізнесу. Дружнє до сім'ї робоче середовище.

Тема 13. Корпоративна культура

Інституалізація етичних та психологічних основ ділових відносин в організації. Означення та зміст корпоративної культури. Формування корпоративної культури.

Тема 14. Ділове спілкування

Ділове спілкування та його особливості. Індивідуальні та колективні форми обговорення ділових проблем. Особливості бесіди телефоном. Правила спілкування в електронному просторі. Комунікативні засади працевлаштування

Тема 15. Конфлікти в ділових відносинах

Вступ до конфліктології. Міжособистісні конфлікти. Ділові конфлікти в організації

3.3. Розподіл у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять, програма освітнього компонента

3.3.1. Очна (денна)

1) Програма ОК

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Разом	л	пр	сем	лаб	с.р..
ЗМ 1. Професійна етика і психологія	30	30		30		30
Тема 1. Професійна етика: виникнення та призначення в суспільстві.	6	2		2		2
Тема 2. Предмет та моральні основи професійної етики як прикладної	6	2		2		2
Тема 3. Свобода як моральна цінність людського життя. Проблеми свободи творчості і свободи совісті.	6	2		2		2
Тема 4. Вибір професії – моральна проблема. професійний та корпоративний кодекси.	6	2		2		2
Тема 5. Соціальні ідеали та моральні принципи.	6	2		2		2
Тема 6. Сучасні наукові уявлення про професійне становлення фахівця.	6	2		2		2
Тема 7. Особливості професійного становлення менеджерів	6	2		2		2
Тема 8. Індивідуально-типологічні особливості особистості у професійній діяльності.	6	2		2		2
Тема 9. Психологічні умови розвитку особисті майбутнього кваліфікованого робітника для повоєнного відновлення України.	6	2		2		2
Тема 10. Етичні та психологічні засади ділових відносин.	6	2		2		2
Тема 11. Гендер і ринок праці	6	2		2		2
Тема 12. Аргументи та робоче становище в контексті гендерних питань та ринку праці.	6	2		2		2
Тема 13. Корпоративна культура	6	2		2		2
Тема 14. Ділове спілкування.	6	2		2		2
Тема 15. Конфлікти в ділових відносинах.	6	2		2		2
РАЗОМ	90	30		30		30

2) Теми та короткий зміст лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин
-------	------------	---	-----------------

1	Тема 1. Професійна етика: виникнення та призначення в суспільстві	Історія та умови виникнення етики. Поняття загальної етики. Поняття професійної етики та її становлення. Поняття про морально-професійні кодекси. Поняття етики відповідальності.	2
2	Тема 2. Предмет та моральні основи професійної етики як прикладної	Предмет професійної етики як прикладної. Моральні основи регуляції професійної діяльності. Поняття про моральні вимоги професії. Основні напрями розвитку професійної етики як прикладної в освіті на прикладі досвіду однієї з країн ЄС	2
3	Тема 3. Свобода як моральна цінність людського життя. Проблеми свободи творчості і свободи совісті.	Поняття моральної свободи. Свобода морального вибору. Поняття про свободу совісті. Поняття про свободу творчості.	2
4	Тема 4. Вибір професії – моральна проблема. професійний та корпоративний кодекси.	Визначення понять «професія», «спеціальність», «фах», «праця». Професійна адаптація. Трудовий колектив. Правила поведінки при прийомі на роботу. Професійний конфлікт. Трудова мотивація. Робота як джерело стресу. Поняття безробіття.	2
5	Тема 5. Соціальні ідеали та моральні принципи.	Поняття про цінності, класифікації та типології. Моральні цінності в сучасному світі. Основні цінності сучасної демократії. Поняття про громадську думку. Поняття про громадську асоціацію та соціальний порядок	2
6	Тема 6. Сучасні наукові уявлення про професійне становлення фахівця.	Сутність та етапи професійного становлення. Структура професійної самореалізації. Професійне самовизначення особистості та його етапи. Складові та чинники професійного становлення.	2
7	Тема 7. Особливості професійного становлення	Особливості розвитку професійної спрямованості на різних етапах професійного становлення. Особливості розвитку професійної компетентності на різних етапах професійного становлення.	2
8	Тема 8. Індивідуально-типологічні особливості особистості у професійній діяльності.	Професійна діяльність - предмет психологічного вивчення. Індивідуальні особливості особистості у професійній діяльності. Динаміка працездатності і характеристика її фаз.	2
9	Тема 9. Психологічні умови розвитку особисті майбутнього кваліфікованого робітника для повсякденного	Індивідуальність та індивідуальний стиль діяльності майбутніх кваліфікованих робітників. Самооцінка суб'єктів освітнього процесу та вплив її на усвідомлення особливості своєї діяльності. Активізація мислення суб'єктів освітнього процесу, як умова прояву їх індивідуальних особливостей.	2

	відновлення України.		
10	Тема 10. Етичні та психологічні засади ділових відносин.	Етико-психологічні основи відносин керівника і підлеглих. Етико-психологічні засади відносин з колегами. Гендерні засади ділових відносин в організації. Національні особливості ділових відносин з представниками різних країн світу.	2
11	Тема 11. Гендер і ринок праці	Різниця в оплаті праці між жінками і чоловіками. Вертикальна гендерна сегрегація. Захист жінок державою на ринку праці. Час як ресурс або закріплена за жінками домашня робота. Гендерна дискримінація на ринку праці на прикладі сексуальних домагань.	2
12	Тема 12. Аргументи та робоче становище в контексті гендерних питань та ринку праці.	Типово «чоловіча» робота та ринок праці. Аргументи щодо більш активного залучення жінок до великого бізнесу. Дружнє до сім'ї робоче середовище.	2
13	Тема 13. Корпоративна культура	Інституалізація етичних та психологічних основ ділових відносин в організації. Означення та зміст корпоративної культури. Формування корпоративної культури.	2
14	Тема 14. Ділове спілкування.	Ділове спілкування та його особливості. Індивідуальні та колективні форми обговорення ділових проблем. Особливості бесіди телефоном. Правила спілкування в електронному просторі. Комунікативні засади працевлаштування	2
15	Тема 15. Конфлікти в ділових відносинах.	Вступ до конфліктології. Міжособистісні конфлікти. Типи і види міжособистісних конфліктів у педагогічних колективах..	2
		Разом	30

3) Теми та короткий зміст практичних занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин
		<i>Не передбачено</i>	
		Разом	

4) Теми та короткий зміст семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин
-------	------------	---	-----------------

1	Тема 1. Професійна етика: виникнення та призначення в суспільстві	Історія та умови виникнення етики. Поняття загальної етики. Поняття професійної етики та її становлення.	2
2	Тема 2. Предмет та моральні основи професійної етики як прикладної	Предмет професійної етики як прикладної. Моральні основи регуляції професійної діяльності.	2
3	Тема 3. Свобода як моральна цінність людського життя. Проблеми свободи творчості і свободи совісті.	Поняття моральної свободи. Свобода морального вибору. Поняття про свободу совісті.	2
4	Тема 4. Вибір професії – моральна проблема. професійний та корпоративний кодекси.	Визначення понять «професія», «спеціальність», «фах», «праця». Професійна адаптація. Трудовий колектив.	2
5	Тема 5. Соціальні ідеали та моральні принципи.	Поняття про цінності, класифікації та типології. Моральні цінності в сучасному світі. Основні цінності сучасної демократії.	2
6	Тема 6. Сучасні наукові уявлення про професійне становлення фахівця.	Сутність та етапи професійного становлення. Структура професійної самореалізації. Професійне самовизначення особистості та його етапи.	2
7	Тема 7. Особливості професійного становлення	Основні види професійного становлення. Особливості розвитку професійної спрямованості на різних етапах професійного становлення. Особливості розвитку професійної компетентності на різних етапах професійного становлення.	2
8	Тема 8. Індивідуально-типологічні особливості особистості у професійній діяльності.	Професійна діяльність - предмет психологічного вивчення. Індивідуальні особливості особистості у професійній діяльності.	2
9	Тема 9. Психологічні умови розвитку особисті майбутнього кваліфікованого робітника для повоєнного відновлення України.	Індивідуальність та індивідуальний стиль діяльності майбутніх кваліфікованих робітників. Самооцінка суб'єктів освітнього процесу та вплив її на усвідомлення особливості своєї діяльності.	2
10	Тема 10. Етичні та психологічні засади ділових відносин.	Етико-психологічні основи відносин керівника і підлеглих. Етико-психологічні засади відносин з колегами.	2
11	Тема 11. Гендер і ринок праці	Різниця в оплаті праці між жінками і чоловіками. Вертикальна гендерна сегрегація. Захист жінок державою на ринку праці.	2
12	Тема 12. Аргументи та робоче становище в контексті гендерних питань та ринку праці.	Типово «чоловіча» робота та ринок праці. Аргументи щодо більш активного залучення жінок до великого бізнесу.	2

13	Тема 13. Корпоративна культура	Інституалізація етичних та психологічних основ ділових відносин в організації. Означення та зміст корпоративної культури.	2
14	Тема 14. Ділове спілкування.	Ділове спілкування та його особливості. Індивідуальні та колективні форми обговорення ділових проблем. Особливості бесіди телефоном.	2
15	Тема 15. Конфлікти в ділових відносинах.	Вступ до конфліктології. Типи і види міжособистісних конфліктів у педагогічних колективах..	2
		Разом	30

5) Теми та короткий зміст лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин
1		<i>Не передбачено</i>	
		Разом	-

б) Теми, що виносяться на самостійне опрацювання, їх короткий зміст

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин
1	Тема 1. Професійна етика: виникнення та призначення в суспільстві	Поняття про морально-професійні кодекси. Поняття етики відповідальності.	2
2	Тема 2. Предмет та моральні основи професійної етики як прикладної	Основні напрями розвитку професійної етики як прикладної в освіті на прикладі досвіду однієї з країн ЄС	2
3	Тема 3. Свобода як моральна цінність людського життя. Проблеми свободи творчості і свободи совісті.	Поняття про свободу творчості. Поняття про свободу совісті.	2
4	Тема 4. Вибір професії – моральна проблема. професійний та корпоративний кодекси.	Визначення понять «професія», «спеціальність», Правила поведінки при прийомі на роботу. Професійний конфлікт. Трудова мотивація. Робота як джерело стресу. Поняття безробіття.	2
5	Тема 5. Соціальні ідеали та моральні принципи.	Поняття про громадську думку. Поняття про громадську асоціацію та соціальний порядок	2
6	Тема 6. Сучасні наукові уявлення про професійне становлення фахівця.	Складові та чинники професійного становлення.	2
7	Тема 7. Особливості професійного становлення	Особливості розвитку професійної компетентності на різних етапах професійного становлення.	2
8	Тема 8. Індивідуально-типологічні особливості особистості у професійній діяльності.	Динаміка працездатності і характеристика її фаз.	2

9	Тема 9. Психологічні умови розвитку особисті майбутнього кваліфікованого робітника для повоєнного відновлення України.	Активізація мислення суб'єктів освітнього процесу, як умова прояву їх індивідуальних особливостей.	2
10	Тема 10. Етичні та психологічні засади ділових відносин.	Національні особливості ділових відносин з представниками різних країн світу.	2
11	Тема 11. Гендер і ринок праці	Час як ресурс або закріплена за жінками домашня робота. Гендерна дискримінація на ринку праці на прикладі сексуальних домагань.	2
12	Тема 12. Аргументи та робоче становище в контексті гендерних питань та ринку праці.	Робоче становище в контексті гендерних питань та ринку праці.	2
13	Тема 13. Корпоративна культура	Формування корпоративної культури.	2
14	Тема 14. Ділове спілкування.	Правила спілкування в електронному просторі. Комунікативні засади працевлаштування	2
15	Тема 15. Конфлікти в ділових відносинах.	Типи і види міжособистісних конфліктів у педагогічних колективах..	2
		Разом	30

3.3.2. Заочна

1) Програма ОК

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Разом	л	пр	сем	лаб	с.р.
ЗМ 1. Професійна етика і психологія	90	10		6		78
Тема 1. Професійна етика: виникнення та призначення в суспільстві.	9	2		2		5
Тема 2. Предмет та моральні основи професійної етики як прикладної	5					5
Тема 3. Свобода як моральна цінність людського життя. Проблеми свободи творчості і свободи совісті.	5	2				3
Тема 4. Вибір професії – моральна проблема. професійний та корпоративний кодекси.	5	2				3
Тема 5. Соціальні ідеали та моральні принципи.	5					5
Тема 6. Сучасні наукові уявлення про професійне становлення фахівця.	5					5
Тема 7. Особливості професійного становлення	5					5
Тема 8. Індивідуально-типологічні особливості особистості у професійній діяльності.	5					5
Тема 9. Психологічні умови розвитку особисті майбутнього кваліфікованого робітника для повоєнного відновлення України.	5					5

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Разом	л	пр	сем	лаб	с.р.
Тема 10. Етичні та психологічні засади ділових відносин.	9	2		2		5
Тема 11. Гендер і ринок праці	5					5
Тема 12. Аргументи та робоче становище в контексті гендерних питань та ринку праці.	5					5
Тема 13. Корпоративна культура	10	2		2		6
Тема 14. Ділове спілкування.	6					6
Тема 15. Конфлікти в ділових відносинах.	6					6
РАЗОМ	90	10		6		74

2) Теми та короткий зміст лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин
1	Тема 1. Професійна етика: виникнення та призначення в суспільстві	Історія та умови виникнення етики. Поняття загальної етики. Поняття професійної етики та її становлення. Поняття про морально-професійні кодекси. Поняття етики відповідальності.	2
	Тема 3. Свобода як моральна цінність людського життя. Проблеми свободи творчості і свободи совісті.	Поняття моральної свободи. Свобода морального вибору. Поняття про свободу совісті. Поняття про свободу творчості.	2
	Тема 4. Вибір професії – моральна проблема. професійний та корпоративний кодекси.	Визначення понять «професія», «спеціальність», «фах», «праця». Професійна адаптація. Трудовий колектив. Правила поведінки при прийомі на роботу. Професійний конфлікт. Трудова мотивація. Робота як джерело стресу. Поняття безробіття.	2
2	Тема 10. Етичні та психологічні засади ділових відносин.	Етико-психологічні основи відносин керівника і підлеглих. Етико-психологічні засади відносин з колегами. Гендерні засади ділових відносин в організації. Національні особливості ділових відносин з представниками різних країн світу.	2
3	Тема 13. Корпоративна культура	Інституалізація етичних та психологічних основ ділових відносин в організації. Означення та зміст корпоративної культури. Формування корпоративної культури.	2
		Разом	6

3) Теми та короткий зміст семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин
-------	------------	---	-----------------

1	Тема 1. Професійна етика: виникнення та призначення в суспільстві	Історія та умови виникнення етики. Поняття загальної етики. Поняття професійної етики та її становлення.	2
2	Тема 10. Етичні та психологічні засади ділових відносин.	Етико-психологічні основи відносин керівника і підлеглих. Етико-психологічні засади відносин з колегами. Гендерні засади ділових відносин в організації..	2
3	Тема 13. Корпоративна культура	Інституалізація етичних та психологічних основ ділових відносин в організації. Означення та зміст корпоративної культури.	2
Разом			6

4) Теми та короткий зміст практичних занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин
		<i>Не передбачено</i>	
Разом			

5) Теми та короткий зміст лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин
1		<i>Не передбачено</i>	
Разом			-

б) Теми, що виносяться на самостійне опрацювання, їх короткий зміст

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин
1	Тема 1. Професійна етика: виникнення та призначення в суспільстві	Поняття про морально-професійні кодекси. Поняття етики відповідальності.	5
2	Тема 2. Предмет та моральні основи професійної етики як прикладної	Основні напрями розвитку професійної етики як прикладної в освіті на прикладі досвіду однієї з країн ЄС	5
3	Тема 3. Свобода як моральна цінність людського життя. Проблеми свободи творчості і свободи совісті.	Поняття про свободу творчості. Поняття про свободу совісті.	3
4	Тема 4. Вибір професії – моральна проблема. професійний та корпоративний кодекси.	Визначення понять «професія», «спеціальність», Правила поведінки при прийомі на роботу. Професійний конфлікт. Трудова мотивація. Робота як джерело стресу. Поняття безробіття.	3

5	Тема 5. Соціальні ідеали та моральні принципи.	Поняття про громадську думку. Поняття про громадську асоціацію та соціальний порядок	5
6	Тема 6. Сучасні наукові уявлення про професійне становлення фахівця.	Складові та чинники професійного становлення.	5
7	Тема 7. Особливості професійного становлення	Основні види професійного становлення. Особливості розвитку професійної спрямованості на різних етапах професійного становлення. Особливості розвитку професійної компетентності на різних етапах професійного становлення.	5
8	Тема 8. Індивідуально-типологічні особливості особистості у професійній діяльності.	Динаміка працездатності і характеристика її фаз.	5
9	Тема 9. Психологічні умови розвитку особисті майбутнього кваліфікованого робітника для повоєнного відновлення України.	Активізація мислення суб'єктів освітнього процесу, як умова прояву їх індивідуальних особливостей.	5
10	Тема 10. Етичні та психологічні засади ділових відносин.	Національні особливості ділових відносин з представниками різних країн світу.	5
11	Тема 11. Гендер і ринок праці	Час як ресурс або закріплена за жінками домашня робота. Гендерна дискримінація на ринку праці на прикладі сексуальних домагань.	5
12	Тема 12. Аргументи та робоче становище в контексті гендерних питань та ринку праці.	Робоче становище в контексті гендерних питань та ринку праці.	5
13	Тема 13. Корпоративна культура	Формування корпоративної культури.	6
14	Тема 14. Ділове спілкування.	Правила спілкування в електронному просторі. Комунікативні засади працевлаштування	6
15	Тема 15. Конфлікти в ділових відносинах.	Типи і види міжособистісних конфліктів у педагогічних колективах..	6
		Разом	74

4. **Форми та методи викладання, навчання й оцінювання**

4.1. Форми та методи викладання, навчання: лекція, лекція-презентація, лекція-дискусія, бесіда; практичні заняття: аналіз педагогічних ситуацій, рольові ігри, розбір етичних кейсів; семінарські заняття; наочні методи: презентація, ілюстрація, схеми; проблемно-пошукові та практикоорієнтовані методи; дистанційне навчання з використанням системи Moodle.

4.2. Форми та методи поточного контролю: індивідуальне та фронтальне опитування; аналіз та самоаналіз педагогічних і етичних кейсів; презентація результатів практичних завдань; письмові форми контролю: тестування, контрольні та самостійні роботи..

4.3. Форми та методи підсумкового контролю: екзамен.

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути:

- екзамен;
- тести;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- презентації здобувачів та виступи на наукових заходах.

6. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

6.1. Шкала оцінювання з ОК у балах за всі види навчальної діяльності (шкала Інституту), яка переводиться в оцінку за шкалою ECTS та у чотирибальну національну (державну) шкалу:

Сума балів за шкалою Інституту	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Іспит	Залік
90-100	A (відмінно)	Відмінно	Зараховано
82-89	B (дуже добре)	Добре	
75-81	C (добре)	Задовільно	
65-74	D (задовільно)		
60-64	E (достатньо)		
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)	Незадовільно	Не зараховано
1-34	F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)		

6.2. Розподіл вагових коефіцієнтів за змістовими модулями оцінювання складових поточного та підсумкового контролю результатів навчальної діяльності здобувачів вищої освіти з вивчення обов'язкових і вибіркового ОК: Професійна етика і психологія

6.2.1. Розподіл вагових коефіцієнтів для іспиту (для денної форми навчання):

Іспит:

Змістовий модуль 1 Рейтингова (підсумкова) оцінка за змістовий модуль 1	МКР	Іспит	Рейтингова (підсумкова) оцінка з ОК (100 балів)
---	-----	-------	---

30 %							30 %	40 %	100
T1	T2	..	T12	T13	T14	T15			

6.2.2. Розподіл вагових коефіцієнтів для іспиту (для заочної форми навчання):

Іспит:

Змістовий модуль						Іспит	Рейтингова (підсумкова) оцінка з ОК (100 балів)
МКР та підсумкова оцінка за змістовий модуль, враховуючи оцінку за захист навчального матеріалу, що вноситься на самостійне вивчення							
60 %						40 %	100
T1	T2	T3	T4	...	T15		

7. Критерії оцінювання складових поточного контролю навчальної діяльності здобувача вищої освіти

7.1. Компетентності (знання, уміння та навички), продемонстровані на навчальних заняттях (враховуючи знання з тем, що виносяться на самостійне опрацювання) оцінюються за 100-бальною системою.

Оцінка в балах (за 100-бальною шкалою) за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання
98-100	Здобувач має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.
94-97	Здобувач володіє узагальненими знаннями з ОК, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні явища, процеси; займає активну життєву позицію.
90-93	Здобувач володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності

	різних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні тенденції, факти, явища, процеси; самостійно визначає мету власної діяльності; розв'язує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні ОК; використовує знання, аналізуючи різні явища, процеси.
86-89	Здобувач вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить поняття, категорії, нормативні документи; формулює закони; може самостійно опрацювати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички.
81-85	Знання здобувача досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і обґрунтувати його положення.
75-80	Здобувач правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими теоріями і фактами, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати його і правильно оформити; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; скласти таблиці, схеми.
70-74	Здобувач розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати події, ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час розв'язування розрахункових завдань за алгоритмом, користуватися додатковими джерелами.
65-69	Здобувач розуміє сутність ОК, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацювати частину навчального матеріалу; робить прості розрахунки за алгоритмом, але окремі висновки не логічні, не послідовні.
60-64	Здобувач володіє початковими знаннями, здатний провести за зразком розрахунки; орієнтується у поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
50-59	Здобувач намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі властивості; робить спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру; за допомогою викладача робить прості розрахунки за готовим алгоритмом.
35-49	Здобувач мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
1-34	Здобувач володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”.

7.2. Оцінювання індивідуального навчально-дослідного завдання здійснюється за 100-бальною системою.

- 7.3. Оцінювання модульних контрольних робіт здійснюється за 100-бальною системою.
- 7.4. Оцінювання навчального матеріалу, що виноситься на самостійне вивчення для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання здійснюється за 100-бальною системою.
- 7.5. Оцінювання іспиту здійснюється за 100-бальною системою.

8. Інструменти, обладнання, програмне, методичне забезпечення освітнього компонента

Робоча програма (розглянута та схвалена на засіданні кафедри). Плани занять, конспект лекцій. Перелік основної та додаткової літератури. Навчально-наочні посібники тощо. Комплекс контрольних робіт (ККР) для визначення залишкових знань з ОК, завдань для модульних контрольних робіт. Електронний підручник. Методичні розробки для проведення окремих занять.

9. Перелік екзаменаційних питань з ОК «Професійна етика і психологія»

1. Виникнення етики як науки.
2. Місце етики в системі філософського знання.
3. Предмет етики
4. історія формування етики.
5. Вплив етики на формування моральності особи.
6. Мораль як форма суспільної свідомості, її специфіка та види.
7. Сутність моралі.
8. Структура та функції моралі.
9. Сутність та структура моральної свідомості.
10. Моральна свідомість і моральна практика: проблеми взаємодії та взаємозв'язку.
11. Моральні відносини.
12. Структура та функції моральних взаємин.
13. Походження та етапи розвитку моралі.
14. Загальнолюдське та конкретно - історичне в моралі.
15. Моральні засади формування і функціонування професійної етики.
16. Мораль і право як головні регулятори професійної діяльності юристів, їх єдність та відмінність (Закон України "Про захист суспільної моралі").
17. Моральнісна сутність служіння суспільству і державі.
18. Поважне ставлення до закону як поняття моральності.
19. Загальнолюдське й професійне у моралі.
20. Професійна етика як історичне і загальнокультурне явище.
21. Відображення принципів гуманізму, справедливості і законності в *Загальній декларації прав людини та Європейській конвенції про захист прав людини й основних свобод.*

22. Відображення принципів гуманізму, справедливості і законності у вітчизняному законодавстві.
23. Справедливість як категорія та принцип професійної етики.
24. Співвідношення принципів законності та справедливості в професійній діяльності.
25. Трудова мораль і професійна етика: співставлення та аналіз понять.
26. Морально-правовий зміст принципу законності та його застосування в діяльності.
27. Непорушність принципів гуманізму, законності і справедливості та вимоги щодо їхнього дотримання у *Кримінальному кодексі України*.
28. Гуманізм в професійній діяльності.
29. Професійна етика – складова частина загальнолюдської моралі (*Конвенція про права дитини, Закон України “Про попередження насильства в сім’ї”*).
30. Добро і зло як вихідні категорії етики. Специфіка їх прояву в правоохоронній діяльності.
31. Загальна характеристика принципів морального вибору.
32. Взаємозв’язок мотиву, психологічного рішення та внутрішніх переконань у моральному виборі.
33. Моральний вибір у діяльності правозахисника. Моральна допустимість правового примусу.
34. Закон і моральна відповідальність .
35. Ризик як засіб вирішення суперечностей у професійній діяльності.
36. Честь і гідність особи. *Декларація проти катувань та інших жорстоких нелюдських або принижуючих гідність видів поведінки чи покарання: загальні положення.*
37. Поняття особистої честі та гідності і гарантія їхнього дотримання в *Європейській конвенції про захист прав людини й основних свобод та Конституції України*.
38. Категорія обов’язку. Співвідношення службового та морального обов’язку в діяльності.
39. Совість як контрольно-регулятивний механізм моральної свідомості.
40. Професійний обов’язок, честь і совість – основа моральних відносин діяльності.
41. Моральний зміст сенсу життя та щастя.
42. Основні сучасні підходи до розкриття категорій сенсу життя та щастя.
43. Життя і смерть як етична проблема.
44. Страх, сором, совість: співставлення та порівняльний аналіз понять .
45. Моральна природа конфліктів, їх сутність та структура.
46. Морально-професійна деформація: сутність та шляхи її подолання
47. Специфіка морального фактору в службовій діяльності.
48. Поняття “моральна культура”.
49. Взаємозалежність розвиненої моральної культури і професійних якостей п.
50. Службовий етикет. Етика ділового спілкування.

51. Особливості службового етикету.
52. Імідж керівника як представника державної влади.
53. Мистецтво спілкування і проблеми формування позитивного іміджу.
54. Культура взаємовідносин як визначальна складова службового етикету.
55. Професійна етика. *“Кодекс поведінки посадових осіб щодо дотримання правопорядку”*: загальні положення.
56. Морально-психологічні підстави та етичні норми поведінки в екстремальних ситуаціях.
57. Дайте визначення поняття «етика».
58. Хто є автором поняття «етика»?
59. Що є предметом етики?
60. Виберіть вчинок, який можна оцінити як моральний?
61. Назвіть основні категорії етики.
62. Хто з філософів розмежував поняття «мораль» і «моральність»?
63. Ми розрізняємо мораль і моральність як дві сфери етики. Що, на Вашу думку, з нижче наведеного слід віднести до сфери моралі?
64. Етику часто називають *“практичною філософією”*. Із чим пов’язано таке розуміння?
65. Як форми суспільної свідомості мораль і право мають між собою багато спільного, оскільки виконують спільні функції, тобто регулюють поведінку людей у суспільстві..
66. Як формулюється *«золоте правило»* моральності?
67. У чому полягають характерні риси гуманізму як моральної позиції людини?
68. На що звернений Закон України *“Про захист суспільної моралі”*
69. Дайте визначення поняття *«патріотизм»*.
70. Дайте визначення поняття *«принцип гендерної рівності»*.
71. Тема свободи – одна з найважливіших проблем етики, в тому числі – і професійної. В якому аспекті вона розглядається з етичної точки зору?
72. Чим є для людини свобода волі?
73. Що є необхідною умовою щастя в етиці Г. Сковороди?
74. Які з етичних категорій можна вважати центральними, системоутворюючими?
75. Яке з наведених тверджень визначає моральну цінність добра?
76. В чому, з позиції класичної етики, полягає сенс доброго вчинку?
77. Як можна визначити добро у моральній свідомості?
78. Вкажіть, до якого з наведеного різновиду зла можна віднести такі вади, як малодушність, лінь, холопство, хтивість?
79. Що таке свобода совісті?
80. Що означає поняття морального обов’язку?
81. Дайте визначення поняття *«культура мовлення»*.
82. Визначте з нижченаведеного основні ознаки культурної мови.
83. Етика, етикет, імідж: співставлення та порівняльний аналіз понять
84. Расизм як етична і правова проблема сучасності

85. Проблема дотримання універсальних принципів моралі у суспільствах перехідного типу.
86. Як Ви вважаєте, чим, з точки зору сучасної етики, є виховання?
87. Які заходи керівника будуть найефективнішими у протидії подвійним стандартам (расова, національна, вікова, гендерна тощо дискримінація)?
88. У чому може бути виражена професійна моральна деформація працівника
89. Що забезпечує право працівника на громадську довіру, повагу, визнання і підтримку громадян.
90. Етика пов'язана з рядом наук, зокрема, з екологією. Яким із нижче наведених принципом по відношенню до природи варто керуватися сучасній людині?
91. Хто є автором концепції “мета виправдовує засоби”?
92. Який висновок робиться в християнській етиці з того, що джерело моралі виявляється винесеним зовні, є зовнішнім по відношенню до людини моральним абсолютом?
93. Хто з філософів у ХХ ст. запропонував концепцію “втечі від свободи”?
94. Якого етичного напрямку стосується наступний вислів: “мораль – у найзагальнішому розумінні – є вченням про мистецтво спрямовувати дії людей таким чином, щоб дістати найбільшого сумарного щастя”?
95. Мозаїчний характер моралі сучасного суспільства.
96. Процес урбанізації як етико-правова проблема.
97. Патріотизм та космополітизм у сучасній етиці.
98. Біоетика як феномен сучасної прикладної етики
99. Етичні цінності та ідеали сучасних молодіжних субкультур.
100. Самоосвіта і самовиховання як етична установка сучасної людини

10. Рекомендовані джерела інформації

10.1. Основна література

1. Етика ділового спілкування: навчальний посібник для вузів / за ред. Т.Б. Гриценко, Т.Д. Іщенко, Т.Ф. Мельничук. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 344с.
2. Зусін В.Я. Етика та етикет ділового спілкування. Київ : Центр навчальної літератури, 2015. 432 с.
3. Москаленко В.В. Соціальна психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України. Київ : Центр навч. літератури, 2015. 623 с.
4. Палеха Ю.І. Етика ділових відносин: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.; М-во освіти і науки України. Київ : Кондор, 2019. 356с.
5. Хміль Ф.І. Ділове спілкування: навчальний посібник для вузів. Київ : Академвидав, 2014. 280 с.

Додаткова

1. Бех І.Д. Виховання особистості : у 2 кн. Київ : Либідь, 2003. Кн. 1 : Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. 282 с.
2. Бугай Н.І. Український етикет. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 112 с.
3. Василевська, Т. Українські культурні особливості етики державного службовця. *Освіта і управління*, 2010. № 4. С. 123 – 128
4. Вернудіна І. Психологічні чинники успіху: спроба компаративного аналізу. *Освіта і управління*, 2010. № 2-3. - С. 86 – 91
5. Дуткевич Т.В. Володченко М.А. Соціальна психологія. Теоретичний курс : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друк-Сервіс», 2012. 132 с.
6. Етика ділового спілкування: курс лекцій/ Т. Чмут, Г. Чайка, М. Лукашевич, І.Осечинська. 2-ге вид. Київ : МАУП, 2013.208с.
7. Етика ділового спілкування: навч. посібник для вnz / ред. Т. Б. Гриценко, Т. Д. Іщенко, Т. Ф. Мельничук. Київ : Центр навчальної літератури, 2011. 343 с.
8. Етика ділового спілкування: навч. посібник для вnz / В. Г. Воронкова, А. Г.Беліченко, В. В. Мельник, М. А. Ажажа. Львів : Магнолія, 2016. 310 с.
9. Кирилова Л. І. Гуманістичні аспекти етики ділових відносин. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії* / ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя, 2005. Вип. 20. С. 95 - 103
10. Корніяка О. Мистецтво гречності. Київ : Либідь, 2011. 246 с.
11. Культура ділового спілкування: навчальний посібник / уклад. Л.Г. Зубенко, В.Д. Немцов. Київ : Екс.Об, 2014. 199с.
12. Палеха Ю.І. Ділова етика. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 158с.
13. Психологія особистості: Словник-довідник / за. ред.. П.П. Горностая. Київ : Рута, 2011. 219 с.
14. Савчин М.В. Соціальна психологія : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2011. 273 с.
15. Сергієнко Н.Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя // Теорія та методика управління освітою. 2011. № 5. URL: <http://tme.umo.edu.ua/docs/5/11sercmt.pdf>.
16. Столяренко О.Б. Психологія особистості. Навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
17. Стоян Т.А. Діловий етикет: моральні цінності і культура поведінки бізнесмена. Київ : Либідь, 2016. 63 с
18. Резніченко В.І., Михно І.Л. Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету. Київ : Либідь, 2011. 278с.
19. Філоненко М.М. Психологія спілкування: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 224с.
20. Чмут Т.К. Етика ділового спілкування: навч. Посібник. 6-те вид., випр. і доп. Київ : Знання, 2010. 230 с.

21. Шеломенцев В.М. Етикет і сучасна культура спілкування. Київ : Центр навчальної літератури, 2010. 134 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Електронна бібліотека НПН України. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/>
3. Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. URL: <http://psychology-naes-ua.institute/info/6/>
4. Інститут соціальної і політичної психології НАПН України. URL: <http://ispp.org.ua/>
5. Психологія: фахові видання України у вітчизняних та міжнародних базах даних. URL: <https://cutt.ly/HtcYIXV>
6. Google Scholar : пошукова система. URL: <https://scholar.google.com/>
7. Index Copernicus International. URL: <https://www.indexcopernicus.com/index.php/en/>
8. European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences. URL: <http://archives.esf.org/home.html>
9. Scopus. URL: <http://www.elsevier.com/>
10. Web of Science. URL: <http://clarivate.com/web-of-science-group/>
11. Наукова соцмережа www.ScienceCommunity.org. URL: <https://www.sciencecommunity.org/uk/poshukvak>
11. Academia.edu. URL: <https://www.academia.edu/>
12. ResearchGate. URL: <https://www.researchgate.net/>
13. Верховна Рада України. URL: <https://rada.gov.ua/>
14. Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>
15. Інші інформаційні ресурси. URL: www.psylib.kiev.ua;
<http://psuholog.at.ua/>
http://www.koob.ru/age_psychology/
<http://www.5port.ru/time/>